

керівників та управлінців як центральних, так і місцевих органів влади; невисока професійність та кваліфікація державних топ-менеджерів, дії яких мають призводити до підвищення його реалізації.

Держава, в особі різних законодавчих і виконавчих органів влади, цілеспрямовано впливає на діяльність організацій у сфері транзиту. Регулятивна функція держави в контексті реалізації транзитного потенціалу може виявлятися в таких формах: прийняття законодавчих актів щодо здійснення транзиту територією України; встановлення зборів та їх розмірів; проведення податкової та митної політики; створення особливого правового механізму, який забезпечує ефективне використання транзитного потенціалу тощо. Отже, тільки від держави залежить ступінь використання транзитного потенціалу. За допомогою державного регулювання вона може як посилити його використання, так і зменшити.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки. Функціонування ринкових механізмів не забезпечує повною мірою використання транзитного потенціалу. Ефективне його використання досягається за рахунок поєднання державного регулювання та ринкових механізмів. Регулювання розвитку транзитного потенціалу – це цілеспрямований спосіб впливу з метою впорядкування та створення умов для його розвитку. У науковій літературі немає однозначності щодо визначення співвідношення понять «державне управління» та «державне регулювання». На нашу думку, найбільш науково обґрунтовано розглядати державне регулювання як одну з функцій державного управління. Саме держава створює умови для реалізації транзитного потенціалу, тобто здійснює державне регулювання. Державне регулювання розвитку транзитного потенціалу можна визначити як цілеспрямований спосіб впливу органів державного управління на транзитний потенціал для впорядкування та стимулювання його розвитку. Серед функцій державного регулювання в напрямі реалізації транзитного потенціалу можна виділити: прогнозування, планування, координацію, облік, нормативну (регламентуючу), стимулюючу, соціальну, безпосереднє управління транзитним потенціалом держави та контролюючу. Подальшої розробки потребують механізми державного регулювання транзитного потенціалу.

Список використаних джерел

1. **Авер'янов В. Б.** Адміністративне право України / Вадим Борисович Авер'янов. – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. – 584 с.
2. **Англійсько-український** словник термінів і понять з державного управління / уклад. Г. Райт [та ін.]. – К. : Основи, 1996. – 128 с.
3. **Битяк Ю. П.** Адміністративне право України / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
4. **Бойко-Бойчук О.** Семантичний аналіз та визначення категорії «державне регулювання» / О. Бойко-Бойчук // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – 2007. – № 3. – С. 46 – 58.
5. **Енциклопедичний** словник з державного управління / уклад. :

Ю. П. Сурмін [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка [та ін.]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.

6. **Жарая С. Б.** Механізми державного регулювання підприємницької діяльності: до питання термінології / С. Б. Жарая. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/17.pdf.

7. **Ковбасюк Ю. В.** Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 4 / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України / Ю. В. Ковбасюк. – К. : НАДУ, 2011. – 648 с.

8. **Кравцова Т. М.** Ще раз про сутність та ознаки функцій державного управління / Т. М. Кравцова, Г. В. Калініченко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/.../PB-1_4.pdf.

9. **Лазор О. Д.** Місцеве управління: поняття, терміни, визначення : словник-довідник / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор. – К. : Дакор, 2006. – 352 с.

10. **Ожегов С. И.** Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова // Рос. акад. наук ; Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.

11. **Пеньков Е. М.** Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории / Евгений Михайлович Пеньков. – М. : Мысль, 1972. – 198 с.

12. **Пісьмаченко Л. М.** Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в умовах інтеграції України у світовий економічний простір: механізми регулювання та контролю : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Пісьмаченко Людмила Миколаївна. – К., 2008. – 36 с.

13. **Цветков В. В.** Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства : монографія / В. В. Цветков, В. П. Горбатенко. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 348 с.

Надійшла до редколегії 19.09.12

УДК 658.1

*Оксана ЛЕОСЬ, Ірина КОВАЛЬ
Донецький державний університет управління*

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Визначаються проблеми нестачі фінансових ресурсів, недосконалості системи фінансового планування підприємства. Розглядається досвід інших країн у питанні оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства і вдосконалення її в Україні.

Ключові слова: фінансові ресурси, власний капітал, запозичені кошти, господарський обіг, зовнішні і внутрішні джерела фінансування, мобілізація фінансових ресурсів, фінансове забезпечення.

Оксана Леось, Ірина Коваль. Механизмы формирования финансовых ресурсов предприятий, оптимизация их структуры управления

Определяются проблемы недостатка финансовых ресурсов, несовершенства системы финансового планирования предприятия. Рассматривается опыт других

© Леось О. Ю., Коваль І. С., 2013

стран в вопросе оптимизации структуры финансовых ресурсов предприятия и совершенствование ее в Украине.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, собственный капитал, заимствованные средства, хозяйственный оборот, внешние и внутренние источники финансирования, мобилизация финансовых ресурсов, финансовое обеспечение.

Oksana Leos, Iryna Koval. Mechanisms formation of finance companies, their management structure optimization

The problems of lack of financial resources, the imperfections of system of financial planning are determined. The experience of other countries in the optimization of financial resources and the improvement of its business in Ukraine are considered.

Key words: financial resources, equity, debt, economic circulation, external and internal sources of funding, mobilization of financial resources, financial support.

З розвитком ринкових відносин в Україні спостерігається нестача фінансових ресурсів у багатьох суб'єктів господарювання. Це пов'язано з утратою підприємствами власних ресурсів у результаті їх збиткової роботи; зростанням у країні інфляції; недосконалістю оподаткування, що супроводжується іммобілізацією фінансових ресурсів; високою вартістю залучених позикових коштів. Нестача фінансових ресурсів впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, сприяє появі і зростанню боргів перед іншими господарюючими суб'єктами (невиконані контракти), державою (податкова заборгованість), співробітниками (заробітна плата). Це зменшує фінансування подальшого розвитку підприємств, знижує надходження податкових зборів до держави. У цих умовах важливе значення для бізнесу набуває формування достатніх фінансових ресурсів підприємств та вдосконалення структури управління ними.

Дослідженнями питань щодо суті проблем фінансових ресурсів та джерел їх формування займалися такі вітчизняні вчені: С. Хачатурян, В. Слепова, Л. Зятковська, – закордонні економісти: І. Бланк, М. Бердар.

Поширеним є визначення категорії «фінансові ресурси підприємства» як його кошти. Останнім часом з'являється все більше публікацій, в яких фінансові ресурси розглядаються не тільки як гроші, але й з іншої позиції – як найбільш ліквідні активи.

Мета дослідження – визначення ролі фінансових ресурсів підприємства, а також шляхів оптимізування та вдосконалення структури управління фінансовими ресурсами для продуктивної роботи підприємства.

Під час фінансової кризи підприємствам стає все важче забезпечити себе фінансовими ресурсами. По суті вони є основним ресурсом, без якого неможливе функціонування та розвиток компанії. Фінансові ресурси підприємства – це засоби, нагромаджені від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування.

Проведене дослідження позицій українських учених-економістів свідчить про те, що у своїх наукових працях деякі фахівці використовують тільки термін «фінансові ресурси підприємств», а інші поряд із цим застосовують і термін «капітал», так чи інакше відокремлюючи капітал від фінансових ресурсів.

І все ж Л. Зятковська і В. Опарін намагаються знайти різницю в сутності категорій «капітал» і «фінансові ресурси підприємств». Розглянемо їх позиції. Л. Зятковська вважає, що фінансовими ресурсами підприємств є «...грошові фонди цільового призначення, сформовані у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, створеного на підприємстві, якими воно володіє і розпоряджається на правах власності або повного господарського ведення і використовує на статутні потреби» [4, с. 149]. В. Опарін указує, що «фінансові ресурси – це не всі кошти, а лише ті гроші, які «створюють» гроші», тобто сума коштів, спрямованих в основні засоби та в обігові кошти підприємств» [6, с. 58]. Отже, В. Опарін ознакою фінансових ресурсів визнає їх спрямування в основні й оборотні засоби, а не тільки призначення [6].

Таким чином, можна сказати, що фінансовими ресурсами можуть бути тільки гроші, а капітал слід розглядати як засіб, вкладений в оборотні кошти компанії. Фінансові ресурси – власні та прирівняні до них кошти і фінансові активи, доступні для бізнесу на правах власності, у межах діючого законодавства. Фінансові ресурси підприємства використовують для придбання основних засобів, нематеріальних активів, матеріальних запасів, для покриття витрат на виготовлення і продаж продукції (виплату заробітної плати, сплату податків, орендної плати, страхових платежів тощо) [4].

Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні (внутрішні) та залучені (зовнішні) кошти (рис. 1) [5]. До власних (внутрішніх) коштів належать: статутний капітал (капітал компанії, утворений від внесків засновників або суми номінальної вартості будь-яких акцій), амортизаційні відрахування (процес поступового перенесення вартості основних фондів на продукт, що виготовляється за їх допомогою), дохід (прирошення вартості підприємства за рахунок продажу товарів і послуг) та прибуток (сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати). До внутрішніх джерел формування власного капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі фінансово-виробничої діяльності підприємства. Внутрішні джерела власних фінансових ресурсів мають велике значення для формування фінансового капіталу підприємства.

До залучених (зовнішніх) джерел належать кошти: отримані кредити, пайові (майновий внесок члена кооперативу чи асоційованого члена кооперативу в пайовий фонд кооперативу грошима, земельними ділянками, земельними та майновими частками або іншим майном або майновими правами, що мають грошову оцінку) та інші внески, мобілізовані на фінансовому ринку кошти [2]. Також сюди можна віднести кошти, що формуються за рахунок особистих внесків учасників і за рахунок можливостей фінансового ринку: кошти засновників, що вкладаються у статутний капітал; кошти, що надходять за рахунок випуску (емісії) акцій, пайові внески учасників і членів трудового колективу; кошти, що формуються в порядку розподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи держави – фінансові ресурси держави та місцевих

бюджетів, що використовуються на безповоротній основі; кошти цільових, позабюджетних фондів, що використовуються на безповоротній основі; кошти галузевих, цільових грошових фондів; кошти асоціацій, холдингів, що надаються на безповоротній основі, страхові відшкодування коштів за ризиками, що виникли; інша безоплатна фінансова допомога.

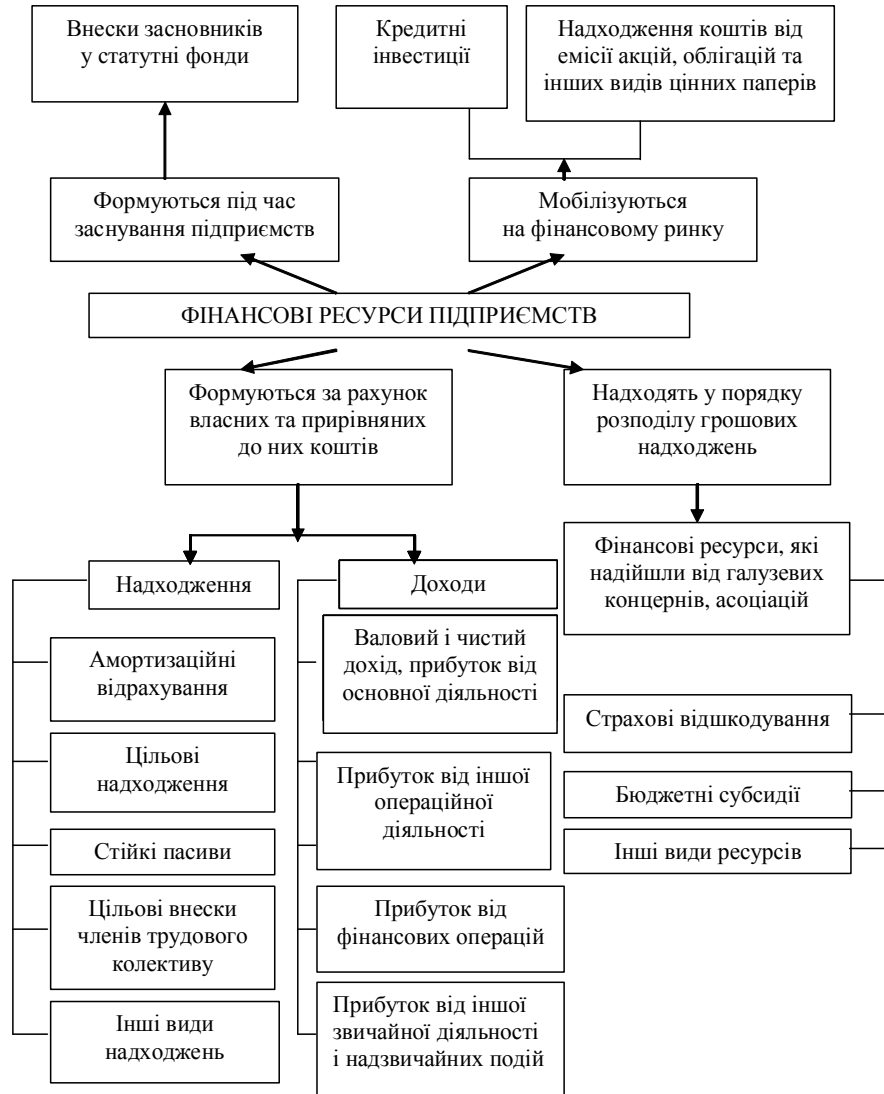

Рис. 1. Формування фінансових ресурсів підприємств

Зовнішні джерела формування власного капіталу дають змогу

новоствореним підприємствам формувати свій початковий фінансовий капітал, а діючим суб'єктам господарювання – збільшувати розмір й удосконалювати його структуру. У ринковій економіці найбільше значення мають джерела фінансових ресурсів, що мобілізуються за рахунок можливостей фінансового ринку [7].

Капітал підприємства має певні джерела формування, а саме: власні джерела, кошти акціонерів і залучені. Залежно від джерел формування власний капітал можна поділити на вкладений (інвестований) і нагромаджений [10]. Вкладений капітал – капітал, який був внесений засновником: статутний капітал, додатковий капітал. Сума вкладеного капіталу може збільшуватись унаслідок конвертування боргових зобов'язань підприємства (товариства), наприклад облігацій в акції. Нагромаджений капітал – капітал, отриманий у процесі господарської і фінансової діяльності, а саме:

- додатковий капітал, сформований унаслідок дооцінки активів;
- додатковий капітал у вигляді безоплатно отриманих підприємством активів від інших осіб (фізичних, юридичних);
- частина чистого прибутку, нерозподілена між власниками підприємства;
- амортизаційні відрахування [8].

Власний капітал може створюватися за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел власних коштів. На формування та використання фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні чинники (рис. 2), які щодо суб'єктів підприємницької діяльності доцільно поділяти на внутрішні (несистематичні) – пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства, та зовнішні (систематичні) – не пов'язані [5].

До внутрішніх чинників, які впливають на формування та використання фінансових ресурсів підприємств, можна віднести:

- рівень досконалості фінансової структури підприємства (деталізація фінансових завдань);
- якість організації управління фінансовими ресурсами;
- налагодження роботи з посередницькими організаціями, забезпечення зв'язку збутової стратегії із виробничою;
- аналіз існуючого ринку продукції;
- якість фінансового, управлінського та податкового обліку;
- визначення критеріїв відповідності кваліфікації персоналу займаним посадам відповідно до організаційної структури, делегування повноважень, визначення межі відповідальності [11].

До зовнішніх чинників, які впливають на формування та використання фінансових ресурсів підприємств, можна віднести: інфляцію, зміну ціни на ресурси, стан розвитку фінансового ринку. Усі перераховані чинники впливають на формування та використання фінансових ресурсів шляхом регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел [1].

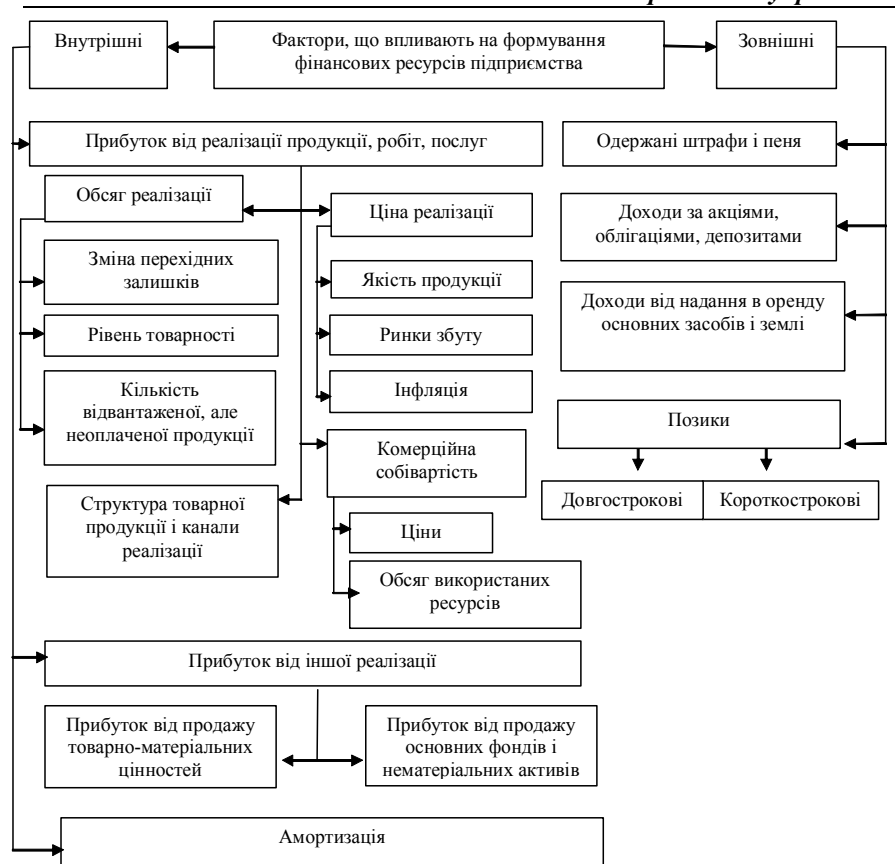

Рис. 2. Класифікація факторів, що впливають на формування фінансових ресурсів

Структура капіталу будь-якого підприємства характеризується співвідношенням власних і позикових коштів, які використовуються ним у процесі господарської діяльності. Найбільш стабільним є підприємство, яке використовує лише власний капітал, оскільки коефіцієнт автономії в такому випадку дорівнює одиниці. Але темпи розвитку аналогічних підприємств обмежені, оскільки такий капітал не може забезпечити необхідного додаткового обсягу активів у періоди сприятливої кон'юнктури ринку.

Усі запозичені кошти (інвестовані кошти, кредити тощо), що використовуються підприємством, є його фінансовими зобов'язаннями, які слід погасити в передбачені строки. Так, найбільший приріст фінансової рентабельності діяльності та фінансовий потенціал розвитку має підприємство, яке використовує запозичений капітал. Але в такого підприємства існує більший фінансовий ризик та загроза банкрутства, оскільки воно залежить від питомої ваги запозичених коштів,

матеріальних цінностей у загальній структурі капіталу підприємства [3]. Оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується висока фінансова рентабельність і не втрачається фінансова стійкість підприємства.

Зрозуміло, що чим більша частка позикового капіталу, тим більший ефект фінансового важеля, тобто нарощення рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових коштів. Водночас фінансовий левиредж може бути вигідним до певної межі, адже забагато боргів у структурі капіталу означає, що підприємство буде неспроможне виконати свої фінансові зобов'язання. Надмірний випуск простих акцій може призвести до втрати контролю власників над підприємством [9].

Структура управління фінансовими ресурсами підприємствами передбачає декілька підходів:

1. Комерційний розрахунок полягає в постійному порівнянні витрат і результатів діяльності, передбачає справжню фінансову незалежність підприємств, тобто право самостійно вирішувати, що і як виробляти, кому реалізовувати продукцію, як розподілити виручку від реалізації продукції, як розпоряджатися прибутком, які фінансові ресурси формувати та як їх використовувати. Повна самостійність підприємств не означає, однак, відсутності будь-яких правил їх поведінки. Ці правила розроблені й законодавчо закріплені у відповідних нормативних актах, тобто підприємства приймають рішення самостійно, але в межах чинного законодавства.

2. Держава не втручається в самостійність прийняття рішень підприємствами з приводу фінансової діяльності, але впливає на співвідношення господарюючих суб'єктів за допомогою економічних методів (податкової, амортизаційної, валютної політики).

3. На організацію фінансів впливають організаційно-правові форми господарювання, сфера та характер діяльності підприємств. Це виявляється в процесі формування капіталу (статутного фонду), розподілу прибутку, утворення грошових фондів, внутрішньовідомчого розподілу коштів тощо [3].

З огляду на вищевикладене вважаємо, що фінансові ресурси – це сукупність коштів і акцій компанії, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту і використовуються для споживання, перетворення в інші види ресурсів або фінансових зобов'язань.

Крайнощі в управлінні структурою капіталу є дуже небезпечними й можуть мати руйнівні наслідки. Потрібно уникати такого розміру боргу, коли платежі за фіксованими зобов'язаннями перевищують розумну межу. Для цього під час прийняття рішення про залучення додаткових позикових коштів треба розглядати найгіршу ситуацію (криза, різке падіння попиту і цін на продукцію, витрати на позики тощо), визначаючи, чи є компанія спроможною виконати свої фіксовані фінансові зобов'язання за несприятливих умов експлуатації. Повинна бути забезпечена виважена структура капіталу, яка відповідає вимогам підприємства і забезпечує мінімальні фінансові ризики за умови достатньо високої ринкової вартості.

Список використаних джерел

1. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі логістичного підходу / М. М. Бердар // Акт. пробл. економіки. – 2008. – № 5. – С. 133 – 138.
2. Гнип Н. О. Моделі формування фінансового потенціалу в рамках стратегії зростання підприємства / Н. О. Гнип // Держава та регіони. – 2010. – № 2. – С. 63 – 66.
3. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. – К. : ННЦ, 2007. – 578 с.
4. Зятковська Л. І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств / Л. І. Зятковська // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 148 – 155.
5. Кушнір І. В. Фінанси. Інтерактивний курс / І. В. Кушнір. – Режим доступу : www.fin.at.ua/load/1-1-0-108.
6. Опарін В. М. Фінанси : навч. посіб. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К. : КНЕУ, 2008. – 240 с.
7. Привалова Л. В. Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів / Л. В. Привалова. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2012_1/Privalova.pdf.
8. Про підприємства в Україні : Закон України від 27 берез. 1991 р. № 887-ХП // Відом. Верховної Ради України. – 1991. – № 24. – Ст. 272.
9. Рибалко Н. О. Фінансові ресурси підприємств: грошові кошти чи щось більше / Н. О. Рибалко // Загальні питання економіки. – 2009. – № 14. – С. 28 – 31.
10. Романенко О. Р. Фінанси : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник. – 2008. – № 3. – С. 56 – 87.
11. Формування фінансових коштів підприємства. – Режим доступу : www.works.tarefer.ru/92/100138/index.html.

Надійшла до редколегії 22.02.13

УДК: 65.012.7

Денис КРАСНИКОВ

Інститут розвитку державних закупівель

МЕТОДИ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС УКЛАДАННЯ ДЕРЖАВНИМИ УСТАНОВАМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Розглядається зарубіжний та вітчизняний досвід розрахунку збитків за господарськими договорами. Аналізуються методи таких розрахунків у порівнянні з можливістю їх застосування до державних контрактів. Досліджується система відшкодування збитків за договорами в Україні, у тому числі питання завдання збитків державі в результаті неякісного виконання договорів, укладених із розпорядниками державних коштів, та вплив на їх виконання корупційних передумов укладання таких договорів.

Ключові слова: господарські договори, суб'єкти господарювання, договірні зобов'язання, закупівлі за державні кошти, збитки, втрати.

© Красніков Д. А., 2013

Денис Красніков. Методи расчетов убытков по результатам нарушений во время составления государственными организациями хозяйственных договоров

Рассматривается зарубежный и отечественный опыт расчета убытков по хозяйственным договорам. Анализируются методы таких расчетов в сравнении с возможностью их применения к государственным контрактам. Исследуется система возмещения ущербов по договорам в Украине, в том числе вопросы причинения ущерба государству в результате некачественного выполнения договоров, заключенных с распорядителями государственных средств, и влияние на их выполнение коррупционных предпосылок заключения таких договоров.

Ключевые слова: хозяйственные договора, субъекты ведения хозяйства, договорные обязательства, закупки за государственные средства, ущерб, потери.

Denys Krasnikov. Methods for damages calculation on the results of violations at the conclusion of economic contracts by government agencies

Foreign and home experiences in damages calculation for economic contracts are considered. The methods of calculation in comparison with the ability to apply them to public contracts are analyzed. The system of compensation on contracts in Ukraine, including the issue of losses as a result of poor exercise of contracts made with managers of public funds, and the impact on their performance corrupt prerequisites of such agreements conclusion are investigated.

Keywords: economic agreements, undertakings, covenants, public procurement, damages, losses.

Перехід до ринкової економіки характеризується різноманітністю форм власності, суб'єктів господарської діяльності, форм ведення виробництва та господарювання і, як результат цього, широким колом та різноманітністю господарських договорів. Саме з їх допомогою промислові та інші підприємства і підприємці планують свою діяльність. Відтепер не план, а договір став основним важелем ведення господарської діяльності і регулювання відносин між її суб'єктами. При цьому держава не залишилась осторонь і господарські відносини з державними установами розвиваються в тому самому напрямі – шляхом укладання розпорядниками державних коштів господарських договорів, які фінансуються за державні кошти.

Порядок укладання господарських договорів визначено в господарському та цивільному кодексах України [1; 8], там само врегульовано питання порушення умов виконання таких договорів та визначено склад і розмір відшкодування збитків у результаті недотримання суб'єктами господарювання договірних зобов'язань. У Господарському кодексі України [1] під збитками розуміються витрати, зроблені управною стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані доходи, які управна сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною. Водночас, коли мова йде про виконання зобов'язань за договорами, що оплачуються за державні кошти, існують значні відмінності, особливо в питаннях відшкодування збитків, оскільки в таких договірних відносинах контрагентом є держава, тоді як в українському законодавстві взагалі відсутнє поняття «збитки, завдані державі».

Актуальність теми нашого дослідження обумовлена необхідністю приведення нашого законодавства до правових стандартів розвинутих країн